

Türkiye'deki Azınlıkların Sorunları Var Mı?

Av. Cem Murat Sofuoğlu

İstanbul Barosu İnsan Hakları Komisyonu

Genel Sekreteri

Başbakan'ın azınlıklarla ilgili olarak "Azınlıklar ülkemizden kovuldu. Bu aslında faşizan bir yaklaşımın neticesiydi." sözü, Cumhuriyet tarihimizde resmi ve üst düzey bir yetkili (hele bir Başbakan) tarafından, Müslüman olmayan azınlıklarla ilgili olarak söylenmiş önemli bir kabuldür.

Bu sözlerin söylendiği güne kadar var olan resmi ve genel kabul görmüş gerçek neydi? Bizim bir azınlık sorunumuz yoktur. Azınlıklarımız (özellikle Müslüman olmayanlar) geçmişte olduğu gibi bugün de mutlu ve refah içinde yaşamaktadırlar. Diğer yandan sorun olduğunu söyleyenler ise -Orhan Pamuk gibi- "vatan haini", liberal işbirlikçi, bölücü, müzevir, ... olarak adlandırılmıştır.

Hâlbuki gerçek bu değildir. Bizim Osmanlı İmparatorluğu'ndan devraldığımız bir azınlık sorunumuz vardır. Çöküş sürecindeki Osmanlı, Müslüman olmayan azınlıklarla ilgili olarak zecri bir çözüm düşünüp, uygulamış ve 1915 yılında özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşayan Ermeni azınlığı tehcir etmiştir. Bu çözüm her ne kadar güvenlik amacını taşıyor gibi gözükse de (çünkü tehcir kararının alındığı tarih olan 24 Nisan 1915'ten bir gün sonra, Müttefikler Çanakkale'de - 18 Mart 1915 tarihli deniz harekâtının ardından - 25 Nisan'da kara harekâtına başlamışlardı. Çanakkale Boğazı geçildiğinde, İstanbul'u savunmanın olanaksız olmasından dolayı savaşa Anadolu'da devam edilmesi, İttihatçı yönetim tarafından kararlaştırılmıştı. Bunun için Anadolu'nun güvenilir olması gerekmektedir), bir diğer amacı da azınlıkları (yani Ermenileri) mülksüzleştirmek ve sermayeyi Türkleştirmektir.

Lozan Antlaşması'nın ardından uygulanan zorunlu mübadele ile Anadolu'da yaşayan yaklaşık 1.200.000 Rum'un Yunanistan'a gönderilmesi -ki bunların arasında Ortodoks olan Karaman Türkleri de, sırf Hıristiyan olmaları nedeniyle o kargaşada gönderilmiştir- ikinci bir sermaye transferi olayı yaşanmıştır. Bu mübadelenin görünen nedeni, Rumların işgalci Yunan Ordusuyla işbirliği yapmış olmasıdır. Bu gerekçe, daha sonra yaşanan olaylara oranla ve hukuki bir zemine dayandığı için kabul edilebilir, ama kanımca giden nüfus üretken ve sanatkâr bir nüfus olduğu için ekonomiye büyük zarar vermiştir.

Avrupa'da, özellikle Almanya'da yükselen ırkçılığın ve antisemitizmin ülkemize yansımalarının yanı sıra, azınlıkları mülksüzleştirme politikasının devamı olarak 1934 yılında, Trakya Bölgesinde yaşayan Musevi vatandaşlarımız, maruz kaldıkları tacizler sonucunda evlerini ve işyerlerini terk etmek zorunda kalmışlardır.

Kasım 1942'de, Hitler Faşizminin Avrupa'da hala güçlü olmasının da etkisiyle hem o günün reel politikası gereği, hem de pragmatik bir dürtüyle fırsat bu fırsat deyip, özellikle Musevileri mülksüzleştirmeye yönelik olarak ünlü Varlık Vergisi çıkarılmıştır. Dönemin Başbakanı Saraçoğlu, azınlık temsilcilerinin "Bizden ne kadar para istediğinizi söyleyin, biz size bu parayı toplayalım" önerisini kabul etmemiştir, çünkü bu durumda azınlıkların mallarına el koyma olanağı kaçmış olacaktı. Bu arada, sonradan Demokrat Partiyi kuracak olan milletvekilleriyle beraber bazı aydın kökenli milletvekillerinin oylamaya katılmayarak, tepkilerini gösterdiklerini burada belirtelim.

Varlık Vergisi'nin ardından, tam bir rezalet olan 6-7 Eylül 1955 olayları, mülksüzleştirme ve azınlıkları ülkeden kovma politikasının devamı olarak gündeme geldi. Söz konusu olayların nasıl planlandığını ve uygulamaya sokulduğunun ayrıntılarını son yıllarda üzülen öğreniyoruz.

Kıbrıs Sorunu gerekçesiyle, Türkiye'de yaşayan Yunan pasaportlu Rumların aileleriyle birlikte (Yaklaşık 40.000 kişi) sınır dışı edilmesi ve bu insanların mallarının ve paralarının 1964 Kararnamesiyle blokajı, bu defa özel olarak Rum azınlığın sermayesini tasfiyeyi hedefliyordu. İstanbul'un Beyoğlu, Adalar... semtlerinde görülen metruk ve çürümüş binaların bir kısmı, o yıllarda giden insanlara aittir.

Yukarıda belirttiğimiz azınlıkları mülksüzleştirme politikasına, hukuk da alet edilmiş ve 1936 yılında çıkarılıp, uygulamaya konmayan bir kararname 1971 yılında uygulanmaya başlamış ve bu sayede, azınlık vakıflarının Osmanlı'dan bu yana sahip oldukları yüzlerce mülke, Vakıflar Genel Müdürlüğü veya Hazine tarafından el konmuştur. Bu el koyma operasyonuna karşı azınlık vakıflarının yasal yola gitmeleri karşısında, hiçbir netice alınmadığı gibi Yargıtay, Balıklı Rum Hastanesi Vakfı ile ilgili 1971 tarihli kararında "Türk olmayanların meydana getirdiği tüzel kişilikler gayrimenkul edinemez." demiştir. Vakfın, Türk vatandaşları tarafından kurulmuş olduğu yönündeki itirazı üzerine Yargıtay "O cümlede yanlışlıkla yabancından bahsedilmiştir, o sözcüğün düzeltme yoluyla ilamdan çıkarılmasına, bunun dışında karar düzeltme isteğinin reddine karar verilmesine" diyerek ilk kararında ısrar etmiştir. Böylece Devlet Türk vatandaşı olan azınlıkları, aslında Türk olarak görmediğini "hukuki bir lapsüs" ile ikrar etmiştir.

AB sürecinin ardından arka arkaya üç defa değiştirilen Vakıflar Yasası, eskiye oranla nispi ve önemli bir rahatlık ortamı getirse de, azınlık vakıflarının gayrimenkulleriyle ilgili geçmişten gelen sıkıntılar ve sorunlar halen devam etmektedir.

Bu arada, sırf Musevi olduğu için bundan birkaç yıl önce muayenehanesinde öldürülen diş hekimi, gazeteci Hırant Dink cinayetlerini; azınlıkların devlet memuru olamamaları; genellikle kendi isimlerinin yanı sıra, Türk isimleri kullanmaları gibi gerçekleri de sıralamak gerektiği kanısındayız.

Şimdi, azınlıklarımızın başına gelen tüm bu olayların ışığında hala "Söz konusu yaklaşımların Faşizan olmadığını ve Başbakan'ın yanıldığını" söyleyebilirsiniz, ama bu olayların aslında normal, sıradan ve demokratik olduğunu söyleyebilmenin mümkün olmadığı kanısındayız.

Başbakan bu sözleriyle, tarihsel mirasımız ve kültürel zenginliğimiz olan azınlıklarımız ile ilgili önemli bir ikrarda bulunmuştur. Umarız bu sözlerin altı dolar ve devamı gelir.